

V Americe velká sláva, na Slovensku málem vzpoura a schválnost prezidenta Novotného. Tajnosti slavných

krajskelisty.cz/praha/30738-v-americe-velka-slava-na-slovensku-malem-vzpoura-a-schvalnost-prezidenta-novotneho-tajnosti-slavných.htm

Foto: Se svolením Česká televize

Popisek: Legendární režisérský tandem Ján Kadár (vlevo) a Elmar Klos se soškou Oscara za Obchod na korze

VIDEO Začátečník a jeho šéfiček byli první, doma jim to pak soudruzi „spočítali“. Názorná výpověď, jak autoritativní režim dokáže zatáhnout do svého soukolí i bezúhonného člověka, otřásla světem. Za hlasité vyslovení pravdy ale leckdy následuje tvrdý trest.

Staré přísloví říká, že za nahlas vyslovenou nepříjemnou pravdu se člověk nejvíc zlobí, a když začne jít o život, projeví se lidské charaktery naplno. Dvacet let po ukončení druhé světové války se odvážili tři mimořádní autoři nekompromisně nastavit zrcadlo nacismu v příběhu obyvatel malého městečka, v kterém nová totalita rychle obrátí všechno vzhůru nohama. Téměř den ze dne je najednou všechno jinak. „Žezlo“ převezmou hamižnost, necitelnost, hloupost a povrchnost, naivita a bezelstnost. A především strach, který dokáže čestného a spravedlivého člověka tak proměnit, že nakonec nechápe, co se to vlastně kolem něj děje, a nepoznává sám sebe.

Obchod na korze:

Watch Video At: https://youtu.be/4ltogkt1Y_E

První Oscar

To všechno dokázal slovenský spisovatel židovského původu Ladislav Grosman vtěsnat do krátké novely *Obchod na korze*, kterou přečtete jedním dechem třeba u odpolední kávy. Stala se však prvopočátkem prvního velkolepého úspěchu československých filmařů, když si ji legendární režisérské duo Ján Kadár a Elmar Klos vybralo jako literární předlohu ke stejnojmennému filmu. Z Los Angeles za ně přivezli historicky prvního filmového Oscara. Snímek posbíral celou řadu ocenění, od Výroční ceny newyorské filmové kritiky přes Velkou cenu a Zvláštní čestné uznání v Cannes až po Zlatou plaketu Donatellova Davida. Slováci proti uvedení filmu rázně protestovali, tehdejší prezident Antonín Novotný ho ale schválil, prý naschvál, protože Slováky neměl rád. Mimořádná výpověď o lidské malosti a podílu Slovenského štátu na holocaustu ale brzy skončila v trezoru.

Tvrdě servírovaná pravda

Děj filmu, který poprvé podal veřejnou výpověď o chování mnohých Slováků během druhé světové války, se zrodil na podkladě skutečné události z roku 1942. V malém městečku Sabinov na Prešovsku se truhlář Tono Brtko v podání Jozefa Kronera dostává do vleku událostí. Unaveně a rezignovaně odráží hašteřivé výpady manželky, která mu vyčítá nedostatek podnikavosti a neschopnost zajistit rodině blahobyt, a tak přijímá s přispěním vysoce postaveného švagra danajský dar, arizační dekret na galanterní krámk stářické Židovky Rozálie Lautmannové, konfiskovaný podle norimberských zákonů o arizaci. Je vmanipulován do pozice, po níž nikdy netoužil.

Hudba z Marsu:

Watch Video At: <https://youtu.be/GINModpUZqE>

Mezi dvěma světy

Tono se ocitá mezi čistým, nedotknutelným světem stářické Židovky a realitou. Nahluchlá paní nechápe, co se v zemi děje, a považuje ho za svého pomocníka. Doma a na veřejnosti Brtko předstírá, že „arizuje“, ve skutečnosti u paní Lautmannové renovuje letitý nábytek, zatímco ona o něj pečuje jako o syna.

Nadejde však den, kdy všichni Židé z městečka obdrží předvolání do transportu, a Tono musí přiznat barvu. Jenže nemůže a ani neumí vládnout tvrdou rukou, a tak nedokáže starou paní bez záchvěvu svědomí poslat na smrt. Ale nemůže ani zpátky. Bojí se sám sebe i svého svědomí. Své provinění zastírá, snaží se před ním utéct. Jenže není kam. A tak jediné východisko nachází ve smrti.

Vzápětí přišel trest

Zrodilo se tak mimořádné dílo, vypovídající o nemožnosti kompromisu se zlem, o slabosti, strachu, nevědomosti a hlouposti jako živné půdě pro hlasatele násilí. Film získal v roce 1966 jako vůbec první československý snímek v historii Oscara za nejlepší cizojazyčný film a o rok později byla představitelka hlavní role, polská herečka Ida Kamińska, nominována na Oscara za nejlepší ženský herecký výkon v hlavní roli. Jenže... Uplynulo pouhých pár měsíců a velkolepé dílo, které uchvátilo svět, skončilo v komunistickém trezoru. A stačil k tomu jeden jediný, zcela nesmyslný důvod, který ovšem byl na počátku normalizace v sedmdesátých letech využíván jako trest a připravil národ o spoustu významných osobností i jejich tvorbu. Protože režisér Ján Kadár emigroval po okupaci v srpnu 1968 do USA, nesměli jsme Obchod na korze vidět neuvěřitelných dvacet let.

Tři přání:

Watch Video At: <https://youtu.be/mwxMllsAZ6s>

Začátečník a jeho šéfíček

Tak říkával Ján Kadár o osm let staršímu a zkušenějšímu Elmaru Klosovi, který svému mladšímu partnerovi také vykal a oslovoval ho Jáno. Klos se narodil 26. ledna 1910 v Brně a s filmem přišel poprvé do kontaktu už na gymnáziu, když se strýcem, spisovatelem a humoristou Josefem Skružným, psal scénáře k němým komediím s Vlastou Burianem. Vystudoval práva na Karlově univerzitě, a pak krátce pracoval jako úředník pražské Sociální pojišťovny. Několikrát si ve filmu i zahrál. V roce 1934 se stal organizátorem nových filmových ateliérů zlínského podniku Baťa. Pracoval tam až do poloviny čtyřicátých

let, občas i pod pseudonymem Klaus Hakon, jako vedoucí výroby, produkční, střihač, režisér, scenárista, komentátor a člen filmařské skupiny F. Šestka na různých krátkých, reklamních, osvětových a dokumentárních snímků. V letech 1945 až 1948 byl národním správcem filmových ateliérů ve Zlíně, tajemníkem České filmové společnosti a ředitelem Krátkého filmu. Nakonec se stal vedoucím tvůrčí skupiny, scenáristou a režisérem Studia hraných filmů na Barrandově, později Filmového studia Barrandov.

Vězení a Osvětim

O osm let mladší Ján Kadár se narodil 1. dubna 1918 v Budapešti a kvůli otci-advokátovi začal studovat práva, o což se už dříve pokoušel v Praze i Klos, studia však ani jeden z nich nedokončil. Přihlásil se totiž v roce 1938 na fotografickou a filmovou školu, kterou otevřel v Bratislavě Karel Plicka. Jenže student židovského původu si na škole dlouho nepobyl. Během války byl vězněn a všichni jeho nejbližší zahynuli v plynových komorách nacistického koncentračního tábora Osvětim. V roce 1945 se vrátil do Bratislavy, začal pracovat v Krátkém filmu jako asistent produkce a režisér krátkých a dokumentárních snímků a natočil svůj první film Na troskách vyrastá život, dokument o odstraňování následků války. V roce 1947 odešel do Prahy, kde se sblížil s režisérem Bořivojem Zemanem a autorsky se podílel na jeho filmech Mrtvý mezi živými a Nevíte o bytě?. Po roce 1948 se vrátil na Slovensko a za předešlá příkoří se „odvděčil“ celovečerní agitační veselohrou Katka, lákající mladé venkovanky do městských továren.

Smrt si říká Engelchen:

Watch Video At: <https://youtu.be/fXSSt2jyzEA>

První průšvih

Prvním filmem, který natočil s Elmarem Klosem, se stal v roce 1952 Únos, zobrazující Evropu rozdělenou na dvě části, z nichž v té „lepší“ jsme byli nuceni žít. Následovala hudební veselohra Hudba z Marsu a psychologické drama Tam na konečné, neorealistickej obraz života obyvatel jednoho činžáku na pražské

periferii. A pak přišel první průšvih. Satirická komedie s pohádkovými motivy Tři přání, na níž se podílel jako spoluautor Vratislav Blažek, který stál později za řadou úspěšných projektů šedesátých let, například Starci na chmelu, Limonádový Joe aneb Koňská opera či Dáma na kolejích. Při schvalovačce se ale snímek dostal do potíží kvůli ideologické kritice a oba režiséři byli za trest z Barrandova propuštěni. Nakonec se film přece jen do distribuce dostal, ale až o pět let později, u diváků ale měl obrovský úspěch.

Krutá pravda

Po tomto úspěchu se Kadár a Klos na Barrandov vrátili a natočili občanskou trilogii, v níž zkoumali nejen vztah jedince ke společnosti, ale i morální postoje hrdinů. Válečné drama o partyzánském odboji Smrt si říká Engelchen, psychologické soudní drama Obžalovaný a Obchod na korze. Už když k němu odevzdali hotový scénář, neznámý činitel anonymně poznamenal na jeho titulní stranu: „Kterého blázna napadlo, že se tohle má filmovat?!“ Není divu, vždyť film měl připomenout krutou pravdu, že se na válečném utrpení slovenských Židů podíleli nejen příslušníci Hlinkovy gardy, ale i jejich spoluobčané. A Slovenský sněm jako první schválil norimberské zákony!

Touha zvaná Anada:

Watch Video At: https://youtu.be/GNhU__IzExI

Trest za „zradu“

Zásluhou Oscara za Obchod na korze získali oba režiséři nabídku natočit u nás pro americkou společnost film Touha zvaná Anada (Hrst plná vody). Byla pro ně mimořádně lukrativní, protože se do té doby dělili o jediný honorář. Z větší části ale nakonec film natočil Klos, protože Kadár mezitím emigroval a už režíroval za mořem svůj první americký film Anděl Levine, v němž mimo jiné hrála i hvězda Obchodu na korze Ida Kamińska. Tehdy již jednademdesátiletá rodačka z ukrajinské Oděsy a jedna z největších osobností polské židovské divadelní scény totiž také odešla do USA a zemřela v roce 1980 v New Yorku.

Kvůli Kadárově emigraci byl šedesátiletý Klos za trest vyobcován z Barrandova i z FAMU, a aby měl vůbec z čeho žít, nabídl mu Karel Höger přátelskou pomoc a udělal ho polírem na stavbě svého rodinného domku.

O ideologii a o penězích

Znovu se vrátil za kameru až v roce 1990, když ho přizval jeho žák Moris Issa k spolupráci na filmu pro mladé diváky Bizon. Elmar Klos zemřel 19. července 1993 ve věku nedožitých čtyřiaosmdesáti let, svého přítele a tvůrčího partnera přežil o čtrnáct let. Šedesátiletý Ján Kadár zemřel 1. června 1979 v Los Angeles na rakovinu plic a podle poslední vůle byl jeho popel vysypán do vln oceánu. Během sedmnácti let spolu natočili osm filmů, mohlo jich být ale mnohem víc, kdyby nedostali kvůli tvůrčím „prohřeškům“ na několik let zákaz. A některé jejich projekty, dovedené až do fáze technického scénáře, nemohly být realizovány. Buď byly ve své době „ideologicky nevhodné“, nebo jim u těch mezinárodních nakonec chyběly peníze.

Psali jsme

Erotickým symbolem jen se souhlasem manžela aneb Jak Vávra objevil krásnou Židovku se smutnými očima. Tajnosti slavných

---

Uchvácený historik

Natáčení dramatických scén Obchodu na korze symbolicky připomíná ve východoslovenském Sabinově průčelí jednoho z obchůdků, přestože právě v něm nepadla ani jedna klapka. Místní historik Juraj Vrábek se dostal k prvním informacím o něm jako dvanáctiletý v roce 1994 a od té doby se jeho zájem stupňoval. Začal shromažďovat věci, dokumentaci, fotografie i vzpomínky pamětníků, v roce 2016 vydalo Městské kulturní středisko v Sabinově jeho knihu Obchod na korze (Eseje na filmové témy), která přináší ucelený pohled na natáčení. „Chci se dotknout i toho, jaký osud postihl tento film, proč mu nepřál tehdejší režim, proč měl problémy i po získání Oscara a proč ho komunisté dali do trezoru,“ prozradil tehdy serveru korzár.sk. Podle něj především Ján Kadár dokázal pojmout téma nacistické arizace v několika rovinách, a přesto nestanul v pozici mstitele. „Přístup režiséra byl obdivuhodný i proto, že sám prožil mnoho utrpení. Myslím, že každý mladý člověk by měl tento film alespoň jednou vidět,“ dodal.

(zdroje: Wikipedia, ČSFD, FDB, Český rozhlas, Česká televize, korzár.sk, Dějiny sebevědomí, Václav Macek: Pražské jaro 1968, Juraj Vrábek: Obchod na korze - Eseje na filmové témy)

Kachyňův oblíbený nevrlý dědek Martínek a sen o lojových škvarcích. Tajnosti slavných

---

Adina Janovská je psaním a tiskem doslova postižená. Narodila se totiž do rodiny, která zasvětila po několik generací životy novinám a knihám. Byla v první zakládající redaktoreské patnáctce deníku Blesk, pak přes zahraniční rubriky deníků došla až do vydavatelství, v němž 'přivedla na svět' coby šéfredaktorka nejúspěšnější český společenský týdeník Rytmus života. Poté se zaměřila na společnost a showbyznys v denících, přílohách a časopisech, podílela se na svého druhu jediném společenském a současně televizním čtrnáctideníku TV Típ Seriál, který vydal i řadu úspěšných seriálových speciálů. Pak pracovala na různých projektech pro televizi Nova a Prima, mimo jiné i na třech řadách reality show VyVolení. V posledních letech se vedle spousty různých starostí a povinností šfórá v životech slavných pro KrajskéListy.cz.

Chcete přispět autorovi?

265749543/0600

Tagy

HP Tajnosti slavných Ján Kadár Elmar Klos Obchod na korze